

УДК 338.115.31

Філатов В.М.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри політичної економії
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

Пивавар І.В.

*старший викладач кафедри політичної економії
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця*

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Стаття присвячена особливостям державного регулювання сфери житлово-комунального господарства в Україні. Проведено аналіз проблем розвитку житлово-комунального комплексу. Запропоновано методи державного регулювання для підвищення ефективності житлово-комунального обслуговування населення на регіональному рівні.

Ключові слова: державне регулювання, житлово-комунальне господарство, якість життя, комунальне підприємство, тарифна політика, державне управління.

Філатов В.М., Пивавар І.В. ОСОБЕННОСТИ МЕХАНИЗМА ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ СФЕРЫ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА НА РЕГИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ

Статья посвящена особенностям государственного регулирования сферы жилищно-коммунального хозяйства в Украине. Проведен анализ проблем развития жилищно-коммунального комплекса. Предложены методы государственного регулирования для повышения эффективности жилищно-коммунального обслуживания населения на региональном уровне.

Ключевые слова: государственное регулирование, жилищно-коммунальное хозяйство, качество жизни, коммунальное предприятие, тарифная политика, государственное управление.

Filatov V.M., Pyvavar I.V. peculiarities of the MECHANISM OF THE STATE REGULATION OF HOUSING AND COMMUNAL SECTOR AT THE REGIONAL LEVEL

The article is devoted to state regulation's specialties in housing and communal services in Ukraine. The problems of development of housing and communal complex are analyzed. The state regulation methods which can improve the efficiency in housing and communal services at the regional level are proposed.

Keywords: state regulation, housing and utilities, quality of life, utility, tariff policy, and public administration.

Постановка проблеми. В умовах трансформації економіки в Україні загострилися проблеми, що вимагають нових наукових підходів для прийняття принципових рішень і їх реалізації. Однією з таких проблем є зростання кількості збиткових підприємств сфери ЖКГ, падіння якості надання послуг, неефективна тарифна політика та відсутність обґрунтованої диференційної політики в економічному просторі нашої країни. Відсутність досвіду ефективного управління процесами сфери ЖКГ стала додатковим джерелом розвитку кризових явищ в економіці й обумовила необхідність застосування нових способів, підходів і методів для їхнього оздоровлення. В цих умовах одним з пріоритетних напрямків в управлінні сферою ЖКГ стає удосконалення системи державного управління та регулювання сфери ЖКГ на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел, присвячених проблемі управління та регулювання сфери ЖКГ, дозволив виділити існуючі задачі управління даними процесами. Наприклад такі вчені, як А.М. Белянський, О.В. Димченко, І.О. Драган та ін. розглядали державне управління житлово-комунального господарства та запропонували його модернізацію [2; 3; 4; 5; 6; 7; 9]. Однак у сучасних наукових дослідженнях мало уваги приділяється управлінню та регулюванню сфери житлово-комунального господарства на регіональному рівні.

Мета статті. На основі викладеного можна сформулювати дослідження, яке полягає у визначенні основних методів державного регулювання житлово-комунального господарства в Україні.

Виклад основного матеріалу. Необхідність реформування сучасної політики ціноутворення у сфері житлово-комунальних послуг обумовлено тим, що вона на сьогодні не лише не забезпечує покриття економічного обґрунтованих витрат суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у відповідній сфері, а й дозволяє включати до складової тарифів неефективні витрати та не стимулює підприємства, які надають означені види послуг, до зниження витрат.

Одним з напрямів забезпечення соціальної орієнтації економіки є система житлових субсидій, яка орієнтована на найуразливіші верстви населення – в більшості сім'ї пенсіонерів, а також сім'ї, що мають в своєму складі дітей, які навчаються. Таким чином, система житлових субсидій не сприяє покращенню демографічної ситуації в країні, а отже потребує перегляду й доробки [1; 8]. Для вирішення цих завдань виникає необхідність вдосконалення нормативно-правової бази, яка б гарантувала захист інтересів і прав органів місцевого самоврядування, приватного бізнесу та споживачів.

В сучасних умовах розвитку України наряду зі створенням конкурентного середовища слід упорядкувати механізм регуляторного процесу, який би включав всі необхідні ланки, а саме: цінове регулювання, встановлення певних техніко-економічних критеріїв діяльності на споживчому ринку і ряд інших, дозволити проводити і реалізовувати потрібні важелі впливу в досягненні стратегічних цілей при вільній повсякденній діяльності для їх досягнення, забезпечив, де це необхідно, розділення функцій управління і регулювання.

Зміна системи фінансування житлово-комунального господарства пов'язана з переходом від дотування підприємств, що надають житлово-комунальні послуги, до повної оплати їх споживачами, що обумовлює необхідність забезпечення соціального захисту громадян, які не можуть виконати ці вимоги. Одночасно із здійсненням зваженої тарифної політики за житлово-комунальні послуги необхідно на державному рівні вдосконалювати механізм надання пільг, встановлених для населення України [8]. Перехід на нову систему оплати житла і комунальних послуг, що передбачає поетапне наближення оплати послуг населенням до економічно обґрунтованого рівня та забезпечує повне відшкодування витрат, вимагає встановлення диференційованих ставок оплати житла залежно від споживчих якостей житлового будинку. Проте даний показник не знайшов віддзеркалення у величині субсидій отримуваних населенням, хоча з точки зору соціальної справедливості сім'ї, що проживають в старому і менш упорядкованому житловому фонді, повинні платити менше або взагалі не платити за отримувані житлово-комунальні послуги.

Формування й реалізація державної регіональної політики, спрямованої на забезпечення комплексного збалансованого розвитку економіки регіонів, досягнення відповідних соціальних параметрів рівня і якості життя населення на основі ефективного використання соціально-економічного й комунального потенціалу регіонів, їхніх конкурентних переваг, об'єктивно передбачає використання сучасного інструментарію управління регіональним розвитком [3, с. 43]. Першочерговими в цьому контексті стають проблеми підвищення конкурентоздатності регіонів в умовах відкритої економіки, здатності центральних і місцевих органів влади до здійснення регіональної політики європейського типу. Відповідно зростає роль комплексу спеціальних організаційно-функціональних механізмів управління соціально-економічним розвитком регіонів, особливе місце в якому займає забезпечення та підвищення якості життя населення.

Як зазначалося раніше, необхідність вибору соціально-орієнтованої моделі розвитку економіки нашої країни обґрунтована багатьма авторами [9], але невизначеним залишається питання про роль кожного рівня управління в розвитку держави. Кожен суб'єкт управління зобов'язаний внести свій внесок, виконати свої повноваження й відповідати за виконану роботу. Однак повноваження повинні базуватися на органічно пов'язаних, властивих даному рівню управління функціях – завданнях органа управління [7, с. 156]

Кожен рівень управління виникає об'єктивно. В основі об'єктивізації виділення рівнів управління лежать два протилежно спрямованих процеси: делегування повноважень центру нижчим рівням та об'єднання, кооперація людей, первинних виробничих і соціальних осередків і навіть держав з метою виділення загальних функцій, централізоване виконання яких в даних історичних умовах стає більш доцільним й ефективним. Перший процес відноситься до децентралізації, другий – до централізації управління. Висунута концепція існування двох основних ланок суспільного виробництва, суть якої зводиться до обґрунтування існування поряд з основною ланкою переважно виробничого типу – підприємства, основної ланки переважно соціального типу – регіон, місто, поселення. При цьому найважливішою функцією

місцевих органів влади є створення сприятливого інноваційного середовища.

З метою підвищення конкурентоздатності продукції на внутрішньому й зовнішньому ринках, переходу на нові форми розв'язання економічних, екологічних і соціальних проблем регіону необхідна розробка відповідальної регіональної політики стосовно управління і розвитку житлово-комунального господарства, активізації взаємодії регіональних і державних органів управління.

Система державного управління та регулювання сфери ЖКГ регіону, опираючись на визначення, наведене у [10, с. 155], має реалізовувати функції управління та складатися з двох підсистем (рис. 1): управління підсистема – система управління (що здійснює функції управління); керована підсистема – об'єкт управління. Функціонування системи здійснюється під впливом багатьох факторів зовнішнього середовища, серед яких можна виділити найбільш впливові: розвиток наукової та інноваційної діяльності інших країн, зміни споживчих потреб населення, зміни зовнішньоекономічних стратегічних зв'язків, а також фактори форс-мажорного характеру. Виходячи з виділених підсистем визначимо функції управління в системі державного управління та регулювання сфери ЖКГ, до якої відносяться: аналіз, планування й прогнозування, організація діяльності ЖКГ, облік і контроль, координація й регулювання [6, с. 173].

Стрімкий розвиток інноваційних процесів у розвинених країнах, зростаючі потреби населення й одночасно поступове вичерпання природних ресурсів приводять до необхідності активізації науково-інноваційної діяльності, генерації нових ідей, розробки нової продукції, нових ресурсозберігаючих технологій, застосування нових, більш ефективних методів управління і т.п.

Тому перед органами регіонального управління в цей час стоять зовсім нові завдання управління та регулювання сфери ЖКГ, що враховують швидкість розвитку інноваційних процесів у світі, потреб населення, розвиток власного кадрового, інноваційного й економічного потенціалу, невизначеність зовнішнього й внутрішнього середовища й інші фактори. У зв'язку із цим список задач управління інноваційною діяльністю на рівні регіону істотно розширюється, їхнє розв'язання вимагає застосування як традиційних, існуючих, так і нових, ефективніших, методів. Управління та регулювання сфери ЖКГ регіону являє собою складний багатокроковий процес, що поєднує масу дрібних підзадач, які необхідно вирішити органу управління в процесі організації, управління й розвитку регіону.

Отже, для удосконалення системи державного регулювання житлово-комунального обслуговування населення України, яка б вирішувала весь спектр поставлених задач в роботі пропонується удосконалення механізму організаційно-методичного забезпечення державного регулювання житлово-комунального обслуговування населення, в основу якого покладено методичний підхід до визначення обґрунтованості комунальних тарифів на тепло- та водопостачання.

Для ефективного регулювання галузі реформи повинні бути обґрунтованими, дієвими й послідовними. Для досягнення найбільш ефективних результатів необхідно застосовувати наукові розробки щодо зниження можливих соціальних ризиків. Організація державного регулювання має здійснюватися відповідно до принципів обов'язкової, максимально

повної і ефективної реалізації дійсно необхідних функцій держави з паралельним скороченням втручання в підгалузі, де недосконалість ринкового механізму є мінімальною або не виявляється зовсім (скасування надлишкових функцій), що врешті решт служитиме основній меті – скороченню адміністративних, економічних і організаційних бар'єрів для розвитку галузі.

Велике значення має підвищення якості схвалюваних рішень у сфері державного регулювання діяльності ЖКГ. Змістовною основою, на якій повинна будуватися процедура доказу необхідності втручання в діяльність підприємств ЖКГ держави, є оцінка регулюючої дії, механізмом якої виступає багатоаспектний аналіз з погляду важливості вирішуваних завдань, результатів, витрат (співвідношення «витрати – результат») і відмінностей з обов'язковим вивченням можливих альтернатив і урахуванням дії регулюючого рішення на всі зацікавлені сторони (у найзагальнішому вигляді – господарюючих суб'єктів, споживачів і держави) з метою встановлення балансу інтересів. У основу має бути покладена критеріальна база, тобто набір критеріїв доцільності, адекватності, здійсненності і ефективності державного регулювання діяльності підприємств ЖКГ у рамках заде-

кларованих цілей регулюючої дії (їх перелік має бути вичерпним і закритим).

В процесі дослідження виокремлено заходи державного регулювання галузі ЖКГ в Україні: нормативно-правові; інвестиційні; технологічні; організаційні; інформаційно-роз'яснювальні; заходи демонополізації галузі; заходи по якості послуг.

Ефективне державне регулювання, узагальнивши різні підходи і методики попереджуючих, регулюючих та контролюючих впливів, поступово трансформувалося в окремий вид управління, що містить методи й інструменти оздоровлення сфери ЖКГ, а також заходи щодо прогнозування, попередження і локалізації розвитку кризових явищ. Одним з основних інструментів досягнення цієї мети є механізм державного управління та регулювання сфери ЖКГ.

Під механізмом державного управління та регулювання сфери ЖКГ в роботі розуміється сукупність функцій обґрунтування інформаційного простору, оцінки та аналізу рівня розвитку сфери ЖКГ та рівня соціально-економічного розвитку регіонів, а також формування і вибор відповідних пріоритетних напрямів регулювання ЖКГ, що спрямовані на локалізацію кризових явищ, оздоровлення сфери обслуговування, підвищення рівня розвитку ЖКГ та

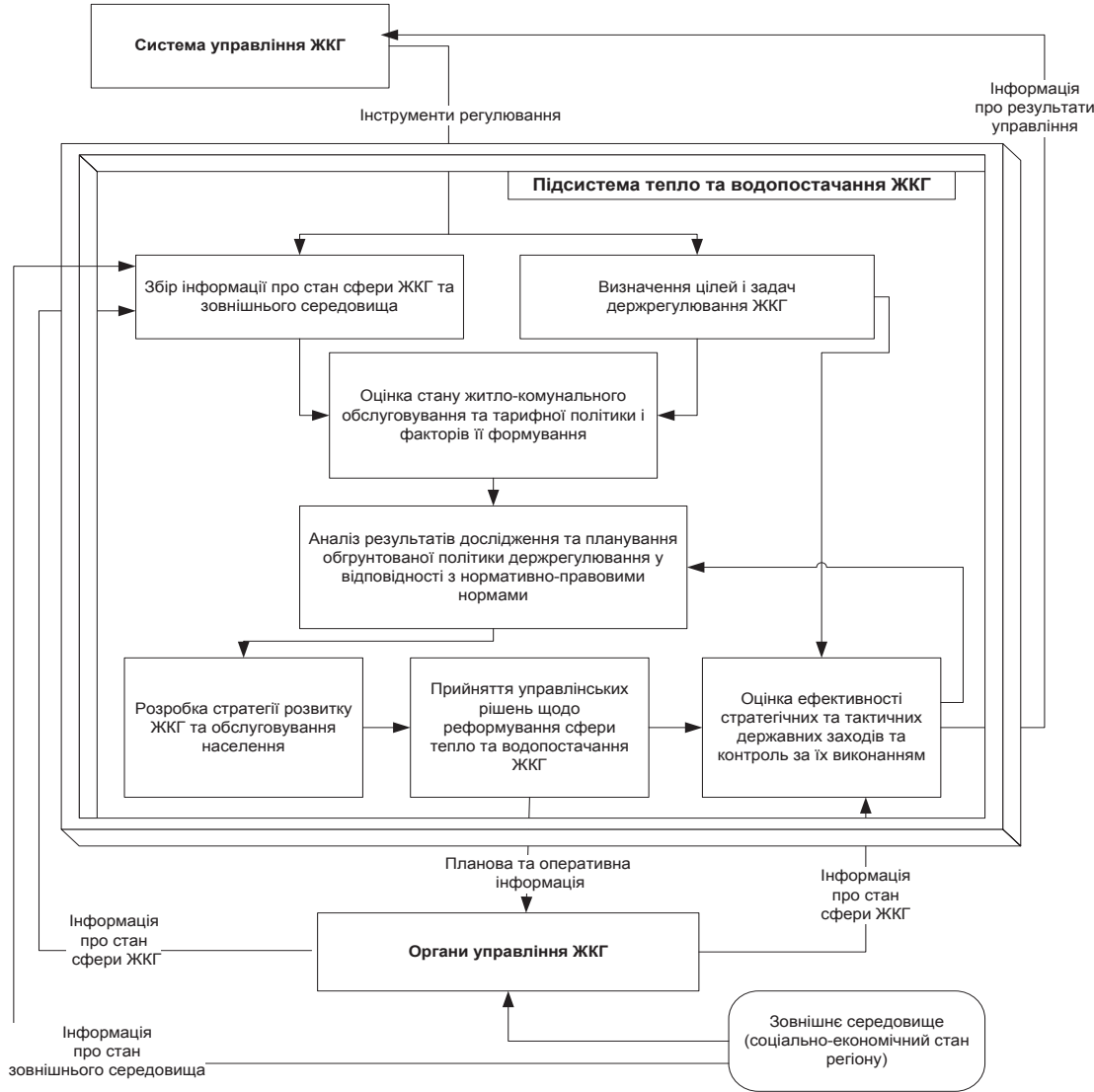

Рис. 1. Система державного управління та регулювання сфери ЖКГ

Складено автором

соціально-економічного розвитку та наближення до світових стандартів. Основою розробки даного механізму є сукупність визначених принципів, що складають його методологічну основу й обумовлюють його функції і задачі. Таким чином, у роботі механізм державного управління та регулювання сфери ЖКГ пропонується формувати, базуючись на наступних принципах [7, с. 95], адаптованих до даної сфери:

1. Принцип нових задач. Механізм державного управління та регулювання сфери ЖКГ має забезпечувати можливість пристосування до появи нових задач, джерелами виникнення яких є зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі, формування нових парадигм його розвитку, заснованих на світових процесах інтеграції і глобалізації. Дана можливість підтримується впровадженням в практику господарювання нових методів, способів і математичного інструментарію діагностики, зокрема, методів багатовимірної статистичного аналізу.

2. Принцип ефективності. Механізм державного управління та регулювання сфери ЖКГ повинен підвищувати якість і оперативність управлінських рішень, пов'язаних із виведенням з кризи підприємств та всієї сфери ЖКГ на підставі урахування його реальних і потенційних ресурсних можливостей. Реалізація цього принципу забезпечується співставленням ефекту від проведених регулюючих заходів і зв'язаних з їхньою реалізацією фінансових ресурсів.

3. Принцип комплексності прийнятих регулюючих рішень. За умов того, що практично кожна криза соціально-економічних процесів носить системний характер, тобто впливає на всі сфери життєдіяльності регіону, механізм державного управління та регулювання сфери ЖКГ повинний продукувати таку систему управлінських заходів, що сприятиме поліпшенню загальної ситуації на ринку ЖК послуг та якості життя населення. По суті, управлінські впливи щодо регулювання сфери ЖКГ повинні мати ефект синергетичного впливу на всі сфери життєдіяльності регіону та держави в цілому.

4. Принцип використання єдиної інтегрованої бази даних. Даний принцип забезпечує необхідність формування єдиної бази даних, яка містить показники, що відбивають його діяльність у ретроспективі, а також передбачає можливість її поповнення і коректування. Ця база є інформаційним підґрунтям управлінських рішень щодо відповідних пріоритетних напрямів регулювання ЖКГ, вибір яких забезпечується механізмом державного управління та регулювання сфери ЖКГ.

5. Принцип обов'язкового зворотного зв'язку дозволяє за допомогою контуру регулювання механізму державного управління та регулювання сфери ЖКГ формувати адекватні та несуперечливі управлінські впливи, що дозволяють оперативно реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища.

6. Принцип необхідного різноманіття полягає у виборі необхідного та достатнього переліку соціально-економічних індикаторів, на підставі яких здійснюється діагностика рівня соціально-економічного розвитку та розвитку сфери ЖКГ та ідентифікація відповідних класів. Треба відмітити той факт, що подібний перелік повинний відповідати існуючій в практиці системі державної та регіональної звітності суб'єктів господарювання.

7. Принцип адаптації свідчить про те, що механізм державного управління та регулювання сфери ЖКГ повинний виробляти такі управлінські рішення, які б були орієнтовані або на пристосування до стохастич-

них змін зовнішнього середовища (рівня соціально-економічного розвитку), або на обмежене управління цими змінами. Але за обох умов такі рішення мають бути спрямовані на гармонічну дифузії сфери ЖКГ у ринкове оточення.

8. Принцип багатоваріантності розробки можливих регулюючих заходів з урахуванням факторів невизначеності і ризику реалізації окремих заходів. Необхідність розробки альтернативних напрямків дій обумовлена, по-перше, їхньою можливою неефективністю, по-друге, імовірністю змін зовнішнього середовища, внутрішнього потенціалу, цільових пріоритетів на регіональному рівні, унаслідок чого розроблений варіант регулюючого рішення буде визнаний як недоцільний чи неможливий для реалізації. Цей принцип передбачає, що механізм державного управління та регулювання сфери ЖКГ повинний включати правила та алгоритми вибору найбільш доцільного регулюючого рішення з урахуванням аналізу максимально можливого числа його альтернативних варіантів на підставі співставлення їх результативності й витрат.

9. Принцип своєчасності прийняття управлінських рішень. Реалізація цього принципу вимагає безупинного моніторингу стану регіональної диференціації, раннього виявлення ознак кризового стану, швидкого реагування на них проведенням відповідних регулюючих заходів. Кожний з негативних проявів кризи в сфері ЖКГ не тільки має тенденцію до збільшення з новим циклом соціально-економічного стану регіону, але і породжує супутні негативні соціально-економічні наслідки. Тому чим раніше будуть проведені необхідні регулюючі заходи, тим більшими можливостями до відновлення порушеної рівноваги буде володіти держава.

10. Принцип адекватності реагування. Використовувана система прийняття регулюючих рішень пов'язана з витратами фінансових ресурсів або втратами, зв'язаними з нереалізованими можливостями (викликаними скороченням обсягів інноваційної діяльності, призупиненням реалізації інвестиційних проектів). При цьому рівень цих витрат і втрат знаходиться в прямій залежності від цілеспрямованості фінансових механізмів проведення регулюючих впливів і масштабів їх використання. Тому застосування певних видів регулюючих впливів повинне виходити з реального рівня відповідності рівня соціально-економічного розвитку та сфери ЖКГ і бути адекватним цьому рівню. У протилежному випадку або не буде досягнутий очікуваний ефект від відповідних пріоритетних напрямів регулювання ЖКГ (якщо дія механізмів або масштаби її застосування недостатні), або регіон, як підсистема управління, в процесі впровадження регулюючих дій буде нести невиправдано високі витрати і втрати (якщо дія регулюючих заходів або масштаби їхнього застосування надлишкові для даного рівня розвитку регіону та сфери ЖКГ).

11. Принцип регулярності діагностики характеризує необхідність оперативного і своєчасного аналізу регіонального розвитку за всіма складовими, заснованого на моніторингу його внутрішнього і зовнішнього середовища, необхідного для формування управлінських рішень, які дозволяють здійснювати цілеспрямований характер функціонування сфери ЖКГ.

Запропонований механізм державного управління та регулювання сфери ЖКГ включає три комплексні етапи: формування інформаційного простору дослідження; комплексна діагностика рівня регіонального розвитку; формування і вибір відповідних пріоритетних напрямів регулювання ЖКГ.

Таблиця 1

Організаційно-економічні заходи підтримки впровадження реформ ЖКГ на різних рівнях

Державний	Територіальний	Підприємства ЖКГ
<p>Розширення фінансування на довгостроковій основі фундаментальних розробок та досліджень у галузі створення нових технологій ЖКГ;</p> <p>Застосування всього набору регулюючих інструментів (податкові пільги, пільгове кредитування, законодавчі акти, спрощення розробки стандартів, регулювання нормативів і т. ін.) для залучення приватних інвестицій у НДДКР, впровадження інновацій та ін.</p> <p>Розвиток партнерства держави, промисловості та академічних кіл;</p> <p>Підвищення рівня науково-технічних знань населення;</p> <p>Залучення нетрадиційних джерел фінансування, широке використання непрямих методів стимулювання, прийняття спеціальних програм стимулювання інноваційної діяльності</p>	<p>Здійснення спеціальних цільових програм;</p> <p>Прямі державні субсидії та цільові асигнування регіональних органів влади;</p> <p>Податкові пільги, спрямовані на стимулювання регіональних програм інноваційного розвитку ЖКГ;</p> <p>Створення різних центрів з кооперації підприємств ЖКГ та промисловості;</p> <p>Розширення елементів інфраструктури стимулювання інноваційних процесів ЖКГ;</p> <p>Підтримка діючих кластерів та створення нової мережі компаній;</p> <p>Організація управлінського консультування структур ЖКГ та інше</p>	<p>Можливість реалізації державних замовлень;</p> <p>Залучення венчурного капіталу;</p> <p>Розширення прав та пільгового механізму освоєння нововведень;</p> <p>Створення стратегічних альянсів</p>

Складено та агреговано автором

Мета першого етапу полягає у виборі й обґрунтуванні інформаційного простору дослідження, тобто у визначенні того, які показники-індикатори є доцільними для оцінки комплексного рівня регіонального соціально-економічного розвитку та сфери ЖКГ.

Цільовою спрямованістю другого етапу є розробка методичного забезпечення з комплексної діагностики регіонального розвитку.

Метою третього етапу є розробка методики вибору й обґрунтування пріоритетних напрямів регулювання сфери ЖКГ відповідно до класу соціально-економічного розвитку та розвитку сфери ЖКГ, яка складається з трьох послідовних кроків:

1. Розробка моделі формування комплексу управлінських рішень методом багатокритеріального вибору альтернатив;

2. Вибір та реалізація відповідних пріоритетних напрямів регулювання ЖКГ;

3. Оцінка ефективності від впровадження реформ ЖКГ. Основний зміст складається в отриманні кількісних оцінок ефективності можливих наслідків, які є результатами реалізації визначених регулюючих дій.

Для впровадження реформ ЖКГ на різних рівнях управління використовують різні заходи, наведені у таблиці 1. [9]

Стратегічною лінією реформування державного регулювання є перехід від переважно базового фінансування установ та організацій до фінансування конкретних інновацій та проектів. Таке фінансування проводиться головним чином на конкурсній основі для забезпечення реалізації пріоритетних напрямів розвитку держави.

Отже, з проведеного аналізу можна зробити висновок, що серед інструментів управління сферою ЖКГ регіону найбільш дієвими є фінансові інструменти, які можуть приймати різні форми, наприклад, податкові пільги, безвідсоткові кредити, дотації, субсидії та інші. Тому серед множини управлінських впливів щодо впровадження реформ ЖКГ регіону пропонується розглядати саме фінансові впливи, що знаходять своє вираження у формуванні ефективної системи стимулювання інноваційної діяльності регіону з коштів регіонального (державного) фонду.

Висновки. Таким чином, запропонований механізм державного управління та регулювання сфери ЖКГ, що базується на використанні методів багатовимірної статистичного аналізу, дозволить значно підвищити рівень обґрунтованості управлінських рішень щодо формування адекватних цілей разви-

тку сфери ЖКГ на рівні підприємства, регіону та держави в конкурентному ринковому середовищі, підвищити якість управління комунальною діяльністю регіону на підставі отримання комплексної, об'єктивної інформації про наявний стан розвитку ЖКГ та відповідність йому рівня соціально-економічного розвитку. Таким чином, результати можуть використовуватися на рівні держави для визначення потенціалу регіонів та рівня його використання, розробки відповідних стратегій розвитку сфери ЖКГ, що забезпечить досягнення цілей розвитку держави та покращення якості життя; на рівні регіональних органів влади для визначення пріоритетних напрямків фінансування інноваційних проектів з енергозбереження та економії ресурсів та оцінки необхідних ресурсів для поліпшення діяльності ЖКГ регіону; на рівні окремих підприємств ЖКГ – для глибшої оцінки та ґрунтового вибору інноваційних проектів, які можуть бути реалізовані.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Постанова КМУ «Про затвердження Стратегії заміни системи пільг на адресну грошову допомогу населенню» від 2.03.2002 р. № 253 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=253-2002-%EF
2. Амосов О.Ю. Місце житлово-комунального господарства на ринку сфери послуг України / О.Ю. Амосов // Бизнес-информ. – 2010. – № 11. – С. 32–38.
3. Бакіров В.С. Регіональний розвиток як фактор суспільної консолідації: програма «Харківщина – 2010» / В.С. Бакіров // На шляху до суспільної злагоди / упоряд. Ю.Ж. Шайгородський. – К.: Укр. центр політ. менеджменту, 2001. – С. 42–45.
4. Белянский А.М. Приоритеты и стратегии в модели реформирования жилищно-коммунального сектора / А.М.Белянский // Коммунальное хозяйство городов. Научно-технический сборник. ХНАГХ. Выпуск 57. – К.: Техніка, 2004. – С. 28–35.
5. Державне регулювання діяльності природних монополій: [монографія] / [Ю.І. Стадницький, А.Г. Загородний, В.В. Кривуцький, Н.О. Шпак]; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Л., 2008. – 224 с.
6. Димченко О.В. Житлово-комунальне господарство в реформічному процесі: аналіз, проектування, управління: [монографія] / О.В. Димченко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х., 2009. – 356 с.
7. Драган І.О. Модернізація житлово-комунального господарства в Україні: теорія, методологія, практика державного управління: [монографія] / І.О. Драган; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. – Донець: Юго-Восток, 2010. – 400 с.
8. Офіційний сайт Міністерства з питань житлово-комунального господарства України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minjkg.gov.ua>
9. Реформування житлово-комунального господарства: тео-

рія, практика, перспективи: [монографія] / [О.М. Тищенко, М.О. Кизим, Т.П. Юр'єва, Т.Ю. Юр'єва, І.В. Покуца]; НАН України. Н.-д. центр індустр. провл. розв. – Х.: ІНЖЕК, 2008. – 368 с.

10. Качала Т.М. Житлово-комунальне господарство в системі міського комплексу: [монографія] / Т.М. Качала; Черкас. держ. тех. нол. ун-т. – К.: Наук. думка, 2008. – 416 с.

УДК 338.24

Шамота Г.М.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки
Української академії банківської справи
Національного банку України*

Малиш Д.О.
*бухгалтер
ТОВ «Карней-Опт»*

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

У статті розглянута еволюція понятійного апарату стосовно потенціалу економічної системи. З цієї метою використано ресурсний підхід, а також підхід з позиції спроможностей останньої. Також запропоноване визначення та з'ясовано особливості торговельного потенціалу регіону. Вказано на взаємозв'язок торговельного потенціалу і інвестиційної привабливості регіону.

Ключові слова: регіон, потенціал, торговельний потенціал регіону, ресурсний підхід, спроможності, можливості економічної системи, економічні вигоди.

Шамота Г.М., Малиш Д.А. ПОНЯТИЕ И ОСОБЕННОСТИ ТОРГОВОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА

В статье рассмотрена эволюция понятийного аппарата относительно потенциала экономической системы. С этой целью использованы ресурсный подход, а также подход с позиции возможностей последней. Также предложено определение и выяснены особенности торгового потенциала региона. Указано на взаимосвязь торгового потенциала и инвестиционной привлекательности региона.

Ключевые слова: регион, потенциал, торговый потенциал региона, ресурсный подход, способности, возможности экономической системы, экономические выгоды.

Shamota H.M., Malysch D.O. THE CONCEPT AND FEATURES OF THE TRADING REGION'S POTENTIAL

The article considers the evolution of the conceptual framework of the potential economic system. For this end, the author employed resource approach, and the approach from the position of the latter. The article also suggests definition and clarification of the peculiarities of the trading potential of the region. The author points to the relationship between trading potential and investment attractiveness of the region.

Keywords: region, potential, trading potential of the region, resource approach, capacity of the economic system, economic benefits.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших галузей економіки України на сучасному етапі є торгівля. Роль торгівлі в господарстві визначається не тільки її великим історичним шляхом, але й вирішальним впливом на розвиток ринкових відносин. Торгівля відіграє надзвичайно важливу роль у системі соціальної інфраструктури регіону, оскільки вона спрямована на задоволення потреб населення. Торгівля – галузь господарства, що реалізує товари шляхом купівлі-продажу. У її функціонуванні чітко простежуються територіальні аспекти, насамперед в пропорційному характері розміщення торговельної мережі відповідно до розселення населення. Значні відмінності в рівнях економічного розвитку й умовах життя населення в Україні зумовлюють диференціацію розвитку торгівлі в розрізі адміністративно-територіальних одиниць. Ефективність торговельного обслуговування й підвищення рівня життя населення багато в чому залежить від раціонального розміщення й територіальної організації торгівлі і громадського харчування. З огляду на це, стає зрозумілою актуальність дослідження торговельного потенціалу регіону, що характеризує стан, тенденції розвитку та територіальну організацію торгівлі в регіоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань потенціалу економічних систем приділяють значну увагу вітчизняні та зарубіжні нау-

ковці: О.В. Ареф'єва, Т.В. Харчук, А.С. Гловкова, О.К. Добикіна, В.С. Рижиков, Р.М. Grant, J. Pfeffer та ін. В їхніх працях запропоновані різні підходи до визначення сутності потенціалу економічних систем.

Разом з тим, теоретичні і методичні аспекти формування та забезпечення ефективного господарського використання саме торговельного потенціалу регіону, його вплив на інвестиційну привабливість території в умовах зміни ринкової кон'юнктури та посилення конкурентної боротьби залишаються донині малодослідженими. У наявних наукових працях недостатньо висвітлені питання оцінки окремих елементів торговельного потенціалу регіону, відсутні методики щодо комплексного підходу до оцінювання накопиченого потенціалу регіону в торговельній сфері, не знайшли переконливої аргументації підходи до подальшого його розвитку та забезпечення ефективного використання з урахуванням зміни кон'юнктури ринку та ділової активності торговельних підприємств регіону.

Мета статті. Дослідження поняття «торговельний потенціал регіону», виявлення його функціональних характеристик та специфічних особливостей.

Виклад основного матеріалу. Стосовно визначення сутності та структури економічної категорії «потенціал» як такої, що знайшло своє відображення у сучасній літературі, існують різні погляди.